

Student-promovendi

De regering wil het wettelijk mogelijk maken dat universiteiten twee soorten promotieplaatsen aanbieden: naast de promovendi op arbeidscontract moeten er promovendi op beurscontract komen. Dat staat in de Strategische Agenda voor het Hoger Onderwijs (1/7/2011).¹ De student-promovendi krijgen een studiebeurs (in de wandelgangen wordt gesproken van 926 euro bruto per maand), in plaats van het maandsalaris (2042, oplopend naar 2612 euro bruto) dat de arbeidscontractanten toucheren.² Dat is karig, zeker als daaruit maandelijks ook nog 143 euro collegegeld betaald zou moeten worden. Ter vergelijking: exclusief vakantiegeld bedraagt de bijstandsuitkering voor alleenstaanden maandelijks 624 euro bruto en het minimumloon voor laaggeschoolde 23-jarige werknemers 1424 euro bruto. Daar staat tegenover dat deze beurscontractanten geen tijd kwijt zijn aan het verrichten van doceertaken: op papier is hun promotietraject dus korter dan de vier jaar die de fulltime arbeidscontractanten ervoor moeten uittrekken.

Nu kan men zeggen: ze moeten niet zeuren! Is 926 euro dan geen vorstelijke stagevergoeding? Maar dan vergeet men dat ze zowel een driejarige bacheloropleiding als een één- à tweejarige masteropleiding voltooid hebben. Weliswaar geeft een éénjarige masterfase al toegang tot het promotietraject, maar een tweejarige 'researchmaster' is schier noodzakelijk om een promotieplaats te bemachtigen. In de USA daarentegen is het niet ongebruikelijk direct na de (vierjarige) bacheloropleiding naar een PhD-traject door te stromen.³

Maar de kernvraag in deze kwestie is: in hoeverre kan men een promotiebeurs in redelijkheid als een soort stagevergoeding beschouwen? Of anders gezegd: kan men in redelijkheid volhouden dat Nederlandse promovendi (afgezien van hun eventuele doceertaken) eigenlijk een soort student-stagiairs zijn?

1. Startende promovendi hebben al een flink stuk wetenschappelijke vorming achter de rug. Ze hebben al methodologie- en statistiek cursussen doorlopen en ze hebben al substantiële onderzoekservaring opgedaan in hun afstudeerproject (de *master thesis* en eventueel zelfs een *bachelor thesis*). Maar pas met hun dissertatie tonen zij aan dat ze bekwaam zijn tot de zelfstandige beoefening der wetenschap. In vroeger tijd meende men dat promovendi daartoe nagenoeg zelfstandig het promotieproject moesten volvoeren. Tegenwoordig gaat men er echter van uit dat aan 'assistenten-in-opleiding' gedegen coaching en zelfs ondersteunende cursussen en trainingen moeten worden geboden. In dat opzicht moeten promovendi inderdaad tot op zekere hoogte nog als leerling-onderzoekers worden beschouwd (die misschien zelfs leergeld verschuldigd zijn).

2. Maar anderzijds leveren promovendi een onmisbare bijdrage aan de onderzoeksproductie van de universiteit. Zonder promovendi zou het aantal onderzoekspublicaties gedecimeerd worden. Zonder promovendi zou het universitaire onderzoeksbedrijf als een kaartenhuis in elkaar zakken, net zoals het academisch ziekenhuis de deuren zou moeten sluiten als de arts-assistenten aan de patiëntenzorg zouden worden onttrokken. Promovendi werken relatief zelfstandig, veel zelfstandiger dan van een stagiair verwacht kan worden. Zelfs de oude benaming *assistent-in-opleiding* dekt de lading niet. Zij functioneren veeleer als junior-collega's, die weliswaar nog enig toezicht en begeleiding nodig hebben maar die niet als ondergeschikte assistenten kunnen worden weggezet. In het onderzoeksgilde fungeren ze niet zozeer als leerjongens of halfwas knechten maar als volwaardige gezellen, die nog slechts een *Meisterstück* moeten leveren om de patroonsstatus te verwerven.

3. De VSNU dringt er echter al sinds jaren op aan dat universiteiten de wettelijke mogelijkheid krijgen om sommige promovendi op een beurscontract aan te monsteren en het ministerie wil daar dus aan tegemoet komen.⁴ Het ware dan gewenst dat men het onderscheid tussen arbeids- en beurscontracten zou laten afhangen van het belang van het promotieproject: beurscontracten als het leerbelang van de promovendus voorop staat en arbeidscontracten als het bedrijfsbelang van de universiteit veel gewicht in de schaal legt. Maar voornamelijk is daarvan geen sprake. Neen, men lijkt het onderscheid vooral te zoeken in de Wet van Vraag en Aanbod:

- zolang de vraag naar promotieplaatsen groot genoeg is, bieden we bij voorkeur goedkope beurscontracten aan; en
- als wij junior-docenten tekort komen, kunnen we die beurscontractanten nog altijd een tijdelijk arbeidscontractje aanbieden om een cursus te verzorgen.

Als het bedrijfsleven op die manier vierjarige stageplaatsen zou aanbieden, zouden de vakbonden moord en brand schreeuwen: dit riekt naar uitbuiting van de jonge garde, het wettelijk gegarandeerde minimum-

loon wordt op deze manier ontdoken, een leerperiode van één of twee jaar valt misschien nog te verdienen maar als jullie ze nog langer willen hebben, dan moeten jullie hun een regulier arbeidscontract aanbieden! Maar de universitaire leerbedrijven lijken ermee weg te komen.⁵

4. Wat zouden de wetgever en de vakbonden kunnen doen om onderbetaling en uitbuiting van promovendi te voorkomen?

(a) Schep wettelijke garanties dat promovendi loon naar werken krijgen. Honoreer productieve onderzoeksarbeid (en onderwijsarbeid) met een arbeidscontract en sluit daarnaast eventueel een leercontract-zonder-salaris voor de niet-productieve trainingstijd.

(b) Ontwikkel een formule voor productieve arbeid, bijvoorbeeld op basis van het aantal publicaties dat de promovendus als auteur of co-auteur op zijn naam weet te krijgen in gerefereerde wetenschappelijke tijdschriften, congresverslagen en verzamelbundels.

(c) Bied studiebeurzen of -toelagen voor promovendi als de inkomsten uit hun arbeidscontract (zie a) niet voldoende zijn om in hun studiekosten en kosten van levensonderhoud te voorzien.

Wes Holleman

weblog onderwijs 12-10-2011

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/07/01/kwaliteit-in-verscheidenheid.html> (p.39)

² <http://www.mijnvakbond.nl/Extra-maatregelen-nodig-voor-studentpromovendi> (CNV Publieke Zaak 26/9/2011)

³ http://wiki.answers.com/Q/Do_you_need_a_master's_degree_to_pursue_a_doctorate_degree;

http://en.wikipedia.org/wiki/Doctor_of_Philosophy

⁴ <http://www.vsnu.nl/Beleidsterreinen/Lopende-dossiers/Promotiestudent.htm>; met hyperlink naar de beleidsnotitie *Passend Promoveren* (2008).

⁵ De ambtenarenbonden staan overigens zeer kritisch tegenover de regeringsplannen: zie noot 2 (met hyperlink) en zie ook <http://www.abvakabofnv.nl/nieuws/nieuws/promovendi-naar-voedselbank> (30/9/2011)